

Zkušební okruhy pro postupovou zkoušku z ústavního práva 2005/2006

1. Čs. ústavní vývoj 1918 - 1992. Jeho etapy a současný stav ústavního zákonodárství ČR. Kontinuita a diskontinuita ústavního práva ČR a v ústavním právu ČR. Realizace Ústavy ČR. Náprava křivd z hlediska ústavního práva.
2. Pojem, předmět ústavního práva a jeho vztah k jiným právním odvětvím. Ústavní právo v právní praxi.
3. Ústavní právo, veřejné právo a soukromé právo.
4. Ústavněprávní vztahy a jejich prvky. Subjekty ústavněprávních vztahů. Stát jako subjekt práva a právnická osoba. Státní orgány a organizační složky státu. Ústavněprávní skutečnosti. Čas v ústavním právu.
5. Odpovědnost a sankce v čs. ústavním právu.
6. Prameny ústavního práva. Druhy, členění, přehled. Srovnání s prameny v anglosaském právním systému. Problém pravidel a principů v ústavním právu.
7. Interpretace a aplikace norem ústavního práva. Směrnice pro výklad práva v ústavním právu. Přístupy k výkladu Ústavy ČR a Listiny.
8. Ústava ČR jako základní zákon. Typologie a generace ústav. Demonstrace na Ústavě ČR.
9. Základní otázky obsahu ústavy. Ústavní materie. Vztah ústavní a zákonné úpravy.
10. Dynamismus a stabilita obsahu Ústavy ČR v porovnání s jinými ústavami. Typy ústav z hlediska možnosti změny. Neměnitelná ustanovení v ústavním pořádku.
11. Ústava ČR z hlediska formy. Název, jazyk, délka, systematika a vyšší právní síla ústavy.
12. Ústavodárná procedura v ČR v porovnání s typy ústavodárné procedury ve světě. Subjekty, postup, význam.
13. Publikace právních předpisů a platné publikační právo. Funkce Sbírky zákonů a Sbírky mezinárodních smluv. Publikace obecně závazných vyhlášek a nařízení obcí a krajů a právních předpisů jiných úřadů.
14. Mezinárodní právo a české ústavní právo. Transformace, recepce, inkorporace. Jednání o mezinárodních smlouvách. Mezinárodní smlouvy a Ústavní soud. Publikace mezinárodních smluv ve Sbírce mezinárodních smluv.
15. Ústavní základy státní formy ČR (forma vlády, územní organizace, státní režim).
16. Ústavní základy vnitřní a zahraniční politiky ČR a prostředky její realizace.
17. Ústavní základy ekonomického systému ČR. Zvláštnosti postavení ČNB.
18. Ústavní základy právního systému v ČR. Nomenklatura a vzájemné vztahy pramenů práva v ČR.
19. Ústavní instituty ochrany společnosti a státu. Obecný základ a právní úprava.
20. Mimořádné stavy v ústavním právu ČR. Právní význam práva na odpor.
21. Princip demokracie v ústavním právu. Jeho složky.
22. Princip právního státu v ústavním právu. Otázka jeho nezměnitelných podstatných náležitostí.

23. Principy úcty k lidským a občanským právům, republikánský, parlamentní demokracie, unitárního státu, samosprávy a sociálního státu v ústavním právu. Jejich význam a způsob konstrukce.
24. Ústavněprávní aspekty územní organizace ČR. Srovnání unitárního a federativního státu. ČR jako unitární stát.
25. Vnitrostátní aspekty zániku ČSFR a sukcese ČR z hlediska ústavního práva. Transformace právního řádu.
26. Státní občanství. Pojem, význam, prameny a principy právní úpravy. Zánik ČSFR a státní občanství. Základní aspekty judikatury Ústavního soudu v otázkách státního občanství (v rozsahu přednášky).
27. Nabývání občanství obecně a způsoby nabývání státního občanství ČR.
28. Pozbývání občanství obecně a způsoby pozbývání státního občanství ČR.
29. Státní území a hranice ČR. Důvody územního členění. Druhy územního členění a územních jednotek. Hlavní město a státní symboly ČR.
30. Pojem základních práv a svobod. Subjekty (nositelé a adresáti). Obsah. Funkce. Pojem základní povinnosti. Schéma analýzy základních práv a svobod.
31. Prameny právní úpravy základních práv a svobod. Mezinárodní závazky ČR a způsoby jejich zajištění v právním řádu. Pojem mezinárodní smlouvy podle čl. 10, čl. 10a a čl. 49 Ústavy.
32. Základní východiska Listiny (svoboda a rovnost jednotlivce v podmínkách právního státu, povaha základních práv a svobod, stát a základní práva a svobody, pojem diskriminace, stanovení povinností).
33. Podmínky omezení základních práv a svobod. Mimořádné stavy a omezení základních práv a svobod. Práva jako měřítko a mez zásahů státní moci. Prostředky ochrany před nadměrným omezením (meze mezi).
34. Přehled kritérií klasifikace ústavních práva a svobod. Klasifikace základních práv a svobod jedince podle Listiny. Systematika Listiny a její praktický význam.
35. Základní lidská práva a svobody a jejich záruky v právním řádu. Obecná charakteristika a demonstrace na vybraném ustanovení Listiny podle doporučeného nebo vlastního schématu.
36. Politická práva a jejich záruky v právním řádu. Obecná charakteristika a demonstrace na vybraném ustanovení Listiny podle doporučeného nebo vlastního schématu.
37. Práva národnostních a etnických menšin a jejich záruky v právním řádu. Obecná charakteristika a demonstrace na vybraném ustanovení Listiny podle doporučeného nebo vlastního schématu.
38. Práva hospodářská, sociální a kulturní a jejich záruky v právní řádu. Obecná charakteristika a demonstrace na vybraném ustanovení Listiny podle doporučeného nebo vlastního schématu.
39. Právo na soudní a jinou právní ochranu a jeho záruky v právním řádu. Obecná charakteristika a demonstrace na vybraném ustanovení Listiny podle doporučeného nebo vlastního schématu.

40. Prostředky ochrany základních práv a svobod z pohledu vnitrostátního, komunitárního a mezinárodního práva. Veřejný ochránce práv.
41. Sdružovací právo a shromažďovací právo v ČR. Právní úprava a její ústavní východiska. Sdružování a shromažďování – svoboda, právo, povinnost a zákaz. Typy sdružení a shromáždění podle příslušných předpisů. Omezení sdružovacího a shromažďovacího práva.
42. Právo politických stran v ČR. Pojem politické strany, právní úprava vnitřní organizace, členství, činnosti, politické strany a stát
43. Právní úprava vzniku a zániku politických stran v ČR. Ochrana politických stran před zásahy státu.
44. Hospodaření politických stran a hnutí a financování jejich činnosti.
45. Pojetí lidu v Ústavě ČR. Ústavní koncepce suverenity lidu a její principy.
46. Formy přímé a zastupitelské demokracie a jiné formy účasti na správě veřejných věcí v ČR a jejich právní úprava na úrovni státu a obcí.
47. Pojem voleb, volebního systému, volebního práva v ČR. Druhy a funkce voleb. Judikatura Ústavního soudu v otázkách volebního práva.
48. Principy volebního práva v ČR, jejich vzájemné vztahy a vyjádření ve volebních předpisech.
49. Technika volební reprezentace pro volby do Parlamentu, Evropského parlamentu a volby zastupitelstev územních samosprávných celků. Složky volebního systému.
50. Organizačně-přípravné stadium volebního procesu. Základní přehled jednotlivých fází.
51. Kandidování, kandidáti, kandidátní listiny, volební kampaň.
52. Stadium hlasování a zjišťování volebních výsledků.
53. Řízení voleb. Soudní a jiná kontrola voleb.
54. Povaha mandátu členů Parlamentu a členů zastupitelstev. Vznik, obsah a zánik mandátu. Právní ochrana mandátu.
55. Povaha státní moci a koncepce její dělby v Ústavě ČR (horizontální, vertikální a časové hledisko). Stát jako právnická osoba. Ústavní pojetí státního orgánu a jeho právní status.
56. Organizované a neorganizované zájmy v Parlamentu. Kontrola střetu zájmů.
57. Základní východiska úpravy zákonodárné moci z hlediska státních funkcí. Pojem a význam zákona a zákonodárné moci.
58. Parlamentarismus v ČR z hlediska modelu parlamentní formy vlády. Hodnotové, institucionální a normativní vyjádření. Prameny parlamentního práva.
59. Právní status Parlamentu (přehled). Místo Parlamentu v soustavě státních orgánů. Vztahy k jednotlivým orgánům. Srovnání se systémem vlády shromáždění (1960-1992).
60. Složení a struktura Parlamentu. Druhy bikameralismu a bikamerismu ve světě. Vztahy mezi komorami Parlamentu v ČR a řešení jejich sporů.

61. Vnitřní organizace Parlamentu. Řídící a pomocné orgány. Pravidla ustavení a činnosti.
62. Politické strany a Parlament. Poslanecké a senátorské kluby.
63. Charakteristika pravomoci a působnosti Parlamentu.
64. Časová pravidla činnosti Parlamentu. Volební období, začátek a způsoby ukončení. Zasedání a schůze sněmoven. Druhy. Zásada diskontinuity.
65. Obecná pravidla jednání Poslanecké sněmovny. Hlasování (kvórum, většina, způsob). Typy návrhů. Změnitelnost usnesení.
66. Zákonodárna pravomoc a zákonodárny proces v Parlamentu. Zvláštní typy zákonodárného procesu. Podepisování zákonů. Senát v ústavodárném a zákonodárném procesu. Suspenzivní a kapesní veto. Zákonná opatření a jejich kontrola.
67. Právní status člena Parlamentu. Práva a povinnosti. Imunita. Ochrana člena Parlamentu.
68. Prostředky Parlamentu ke kontrole výkonné moci. Vyšetřovací komise. Nejvyšší kontrolní úřad a zvláštnosti jeho postavení z hlediska ústavního práva.
69. Právní status prezidenta republiky podle schématu.
70. Právní status vlády podle schématu.
71. Ministerstva, jiné ústřední správní úřady, správní úřady a jejich právní status. Státní služba.
72. Zvláštnosti normotvorby výkonných orgánů a prostředky k její kontrole.
73. Státní zastupitelství jako součást výkonné moci. Státní zastupitelství a soudy.
74. Pojem, ústavní základy a zákonná úprava otázek územní samosprávy. Obec a vyšší územní samosprávné celky v ústavním právu.
75. Místní referendum. Charakteristika místa v právu a rozbor právní úpravy.
76. Zastupitelstvo jako forma výkonu územní samosprávy na úrovni obce a kraje.
77. Právní status člena zastupitelstva obce a zastupitelstva kraje a postavení občana obce a kraje.
78. Ústavní soudnictví v ČR. Zvláštnosti ve srovnání s difúzním ústavním soudnictvím. Postavení, pravomoc, působnost, složení. Postavení soudců Ústavního soudu.
79. Obecná pravidla řízení před Ústavním soudem. Zahájení, přerušení a zastavení řízení, zastoupení, veřejnost jednání, dokazování, doručování, počítání času. Obecná, zvláštní a subsidiární pravidla.
80. Rozhodnutí Ústavního soudu. Druhy, struktura, procedura přijetí. Právní názor. Stanovisko. Vyhlášení rozhodnutí. Právní povaha a důsledky.
81. Řízení o právnosti právních předpisů před Ústavním soudem. Zvláštnosti abstraktní a konkrétní kontroly. Srovnání s preventivní kontrolou mezinárodních smluv. Návrhy podle § 74 a § 118 zákona o Ústavním soudu.
82. Ústavní stížnost. Typy a řízení. Pojem rozhodnutí, opatření a jiného zásahu do základních práv a svobod. Pravidla pro sestavení a posuzování právní stížnosti.

83. Ústavní soud a Parlament. Typy vztahů. Řízení před Ústavním soudem ve věcech poslanců a senátorů.
84. Ústavní soud a prezident. Typy vztahů. Řízení před Ústavním soudem ve věcech prezidenta republiky.
85. Ústavní soud a výkonná moc. Typy vztahů. Řízení před Ústavním soudem ve věcech kompetenčních sporů po přijetí soudního řádu správního.
86. Soudnictví a soudy. Pojem a zvláštní znaky. Soudnictví jako funkce státu z hlediska dělby moci. Soustava soudů a hlavní zásady jejich organizace a činnosti. Správní soudnictví. Nejvyšší správní soud. Vztah k rozhodování Ústavního soudu.
87. Postavení soudců a přisedících. Vznik a zánik jejich funkce z hlediska ústavních zásad organizace a činnosti soudů.
88. Ústavní základy jiných forem samosprávy (než územní).
89. Veřejný ochránce práv a jeho právní status.

Součástí zkoušky je nejen ověření toho, jak student zvládl základní pojmy ústavního práva, nýbrž i toho, jak je dovede aplikovat na vybraných případech (např. viz příklady řešené na cvičeních).

Hodnotí se znalost teorie, různých přístupů k zkoušenému problému v literatuře a v praxi, schopnost aplikovat poznatky na právních předpisech, schopnost orientace v právním předpisu a schopnost vysvětlit význam jednotlivých ustanovení, schopnost argumentace.

Pomůcky pro přípravu ke zkoušce

Základní pomůcky:

Filip, J.: Ústavní právo. I. díl, 4. vyd., Brno 2003

Filip, J.: Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. 2. vyd., Brno 2001, 2004

Filip, J., Svatoň, J., Zimek, J.: Základy státovědy. 3. vyd., Brno 2002

Při zkoušce má zkoušený právo používat právní předpisy a jiné prameny (nálezy Ústavního soudu). V používaných pomůckách nesmí být žádné poznámky, vpisky apod.

Právní předpisy:

Rozsah právních předpisů je dán učebnicí, ve které jsou uváděny.

Upozornit je třeba na změny, ke kterým došlo zejména od počátku roku 2004, kdy byl vydán I. díl Ústavního práva, tj. např.:

- zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu
- zákon č. 48/2002 Sb. a č. 83/2004 Sb., kterým se mění zákon o Ústavním soudu (preventivní kontrola mezinárodních smluv, vyčerpání opravných prostředků, obnova řízení)
- zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění zákona č. 468/1991 Sb., č. 68/1993 Sb., č. 189/1993 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 296/1995 Sb., č. 322/1996 Sb., č. 340/2000 Sb., č. 98/2001 Sb., č. 104/2001 Sb., č. 170/2001 Sb., č. 151/2002 Sb., č. 501/2004 Sb. a č. 556/2004 Sb.

Pokud jde o Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva z roku 2001 (dotisk 2004), jde zejména o tyto změny:

- zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění č. 4/2003 Sb. (nález Ústavního soudu č. 4/2003 Sb.)
- zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců
- zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění zákona č. 320/2002 Sb.
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění zákonů č. 254/2001 Sb., č. 274/2001 Sb., č. 13/2002 Sb., č. 76/2002 Sb., č. 86/2002 Sb., č. 120/2002 Sb., č. 309/2002 Sb. a č. 320/2002 Sb.
- zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů
- zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění zákonů č. 227/2000 Sb., č. 177/2001 Sb., č. 450/2001 Sb., č. 107/2002 Sb., č. 309/2002 Sb. a č. 310/2002 Sb.
- zákon č. 325/1999 Sb., o azylu (zákon o azylu), ve znění zákona č. 2/2002 Sb., č. 217/2002 Sb. a č. 320/2002 Sb.
- zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění zákonů č. 140/2001 Sb., č. 151/2002 Sb., č. 217/2002 Sb. a č. 222/2003 Sb.
- zákon č. 218/1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech (branný zákon), ve znění zákonů č. 238/2000 Sb., č. 128/2002 Sb., č. 286/2002 Sb. a č. 320/2002 Sb. (bude letos zrušen, stejně jako zákon o civilní službě)
- zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění zákonů č. 47/2000 Sb., č. 39/2001 Sb., č. 78/2002 Sb., č. 192/2002 Sb. a č. 282/2004 Sb. (týká se důsledků přistoupení k EU pro Poslaneckou sněmovnu)
- zákon č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění zákona č. 78/2002 Sb. a č. 172/2004 Sb. (týká se zejména změn v řízení o vydání senátora, pravidel pro projednání mezinárodních smluv po změně čl.49 Ústavy ČR, důsledků přistoupení k EU pro Senát, zavedení dvojího čtení pro projednání návrhu senátního návrhu zákona, nové úpravy projednávání petic – iniciativy nejméně 10 tisíc občanů)
- zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (permanentně měněný předpis, podstatná je znalost § 1 a § 2, § 20 až § 28a)
- zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon) – účinnost v celém rozsahu od 1. ledna 2007
- zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění zákona č. 265/2001 Sb., č. 309/2002, č. 320/2002 Sb. a č. 626/2004 Sb. (nyní se připravuje novelizace – rozšíření působnosti)

- zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění zákona č. 151/2002 Sb., zákona č. 228/2002 Sb., nálezu č. 349/2002 Sb., zákona č. 192/2003 Sb., č. 441/2003 Sb., a č. 626/2004 Sb.
- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákonů č. 331/1993 Sb., č. 236/1995 Sb., č. 77/1998 Sb., č. 18/2000 Sb., č. 132/2000 Sb., č. 48/2002 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 114/2003 Sb., č. 83/2004 Sb. a zákona č. 120/2004 Sb.
- Sdělení Ústavního soudu č. 14/2004 Sb.
- zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění zákona č. 192/2003 Sb., č. 22/2004 Sb., č. 237/2004 Sb., č. 436/2004 Sb. a č. 555/2004 Sb.
- zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů.

Třeba přitom rozlišovat právní předpisy (prameny), které je třeba znát jako celek (např. Ústava ČR, Listina, zákon o Ústavním soudu, volební předpisy, jednací řády), jejich části v rozsahu učebnice (např. samospráva) nebo jen jako fakt (zejména konkretizující předpisy k Listině).

Rozhodnutí Ústavního soudu

- Rozhodnutí Ústavního soudu jsou uváděna v obou částech učebnice. Proto na ně odkazují.
- Zvláštní výklad bude věnován problematice judikatury v oblasti státního občanství (okruh č. 26), volebního práva (okruh č. 47), publikace právních předpisů a tvorby práva (okruh č. 18 a č. 72).
- K problematice judikatury v oblasti státního občanství doporučuji též článek v Právním zpravodaji č. 4, roč. 2002, s. 9-11.
- K problematice judikatury v oblasti voleb doporučuji článek v Právním zpravodaji č. 6, roč. 2002, s. 9-11. Jedná se zejména o nálezy č. 31/1996 Sb., č. 161/1996 Sb., č. 88/1997 Sb., č. 70/1999 Sb., č. 243/1999 Sb., č. 64/2001 Sb. a č. 140/2005 Sb. Dále o nálezy II. ÚS 147/94 (sv. 2, č. 53), II. ÚS 15/95 (sv. 5, č. 31), I. ÚS 508/98 (sv. 13, nál. č. 13), I. ÚS 127/96 (sv. 5, 41), soubor nálezů č. 103 až 111, sv. 6.
- K problematice judikatury k problematice referenda doporučuji článek v Právním zpravodaji č. 10/2003, s. 7-10
- K problematice publikace právních předpisů a tvorby práva se jedná zejména o nálezy č. 241/2001 Sb. (k čl. 79 Ústavy ČR), č. 231/2000 Sb., č. 96/2001 Sb. a č. 410/2001 Sb. (k čl. 78 a čl. 79 odst. 3 Ústavy ČR), sv. 1, č. 29 (publikace, též rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva Špaček, s.r.o. v. ČR), sv. 6, č. 91, sv. 7, č. 23, sv. 8, č. 98 (publikace, terciální normotvorba), sv. 13, č. 26 (pojetí cenového výměru), č. 176/2000 Sb. (změna názoru na pojetí právního předpisu), sv. 15, č. 128 (důsledky vadné publikace), nález č. 528/2002 Sb. (pojetí cenového výměru jako právního předpisu, regulace nájemného zákonem), č. 84/2002 Sb. (povaha cenového moratoria). Rozsah opět jak uvedeno na přednášce.

- Z dalších významných nálezů neuvedených v učebnici upozorňuji:
- k okruhu č. 14 nález č. 403/2002 Sb. (VII. část – lidskoprávní mezinárodní smlouvy nadále derogačním měřítkem ústavnosti zákonů) a nález č. 87/2003 Sb. (rovnost v právech, ochrana vlastnictví a akcionářů),
- k okruhu č. 17 nálezy č. 278/2001 Sb. (nezávislost ČNB) a č. 285/2001 Sb. (kontrasignace jmenování guvernéra ČNB),
- k okruhu č. 18 nález č. 327/2005 Sb. (definice veřejného zájmu zákonem),
- k otázce č. 35 nález č. 4/2003 Sb. (zrušení některých ustanovení zákona),
- k okruhu č. 39 nález č. 276/2001 Sb. (zrušení části páte o.s.ř. - správní soudnictví), nález č. 264/2005 Sb. (ústavnost ochrany před průtahy v soudním řízení)
- k okruhu č. 42 nález č. 98/2001 Sb. a č. 86/2005 Sb. (financování politických stran, volební systém a politické strany),
- k okruhu č. 51 nález č. 140/2005 Sb. (zrušení rozsudku NSS ve věci hodnocení průběhu volební kampaně, soudní kontrola voleb a její nedostatky)
- k okruhu č. 61 nález č. 235/2002 Sb. (volební výbor § 46a JŘPS),
- k okruhu č. 64 a č. 65 nález č. 476/2002 Sb. (opakované hlasování o novele obchodního zákoníku), nález č. 83/2003 Sb. (procedura zpochybnění hlasování v Poslanecké sněmovně po jeho ukončení), nález č. 331/2005 Sb. (rozdíly v usneseních sněmoven
- k okruhu č. 86 a č. 87 nález č. 349/2002 Sb. (nezávislost soudců, kontrola jejich činnosti, vzdělávání v Justiční akademii)

K novému zákonu o místním referendu (okruh č. 75) doporučuji článek v Právním zpravodaji č. 3/2004 a ve Veřejné správě č. 10/2004.